

כתרי תורה

הגות והלכה בפרשת השבוע במשנת רבותינו גאוני תימן זיע"א

רבי שלמה ב"ר אברהם מלאחי זלה"ה
 רב העיר דנמר - י' ניסן תשל"ח
 רבי משומר ב"ר שמואל נסים זלה"ה
 אב"ד ק"ק עין - ח' ניסן תש"ח
 רבי סלימאן ב"ר שוכר דהרי זלה"ה
 מרבני קרית ים - ח' ניסן תש"ח
 רבי סעדיה ב"ר יוסף הלוי אשוואל זלה"ה
 מחכמי מאדיר - ט' ניסן תשכ"ה
 רבי ישראל ב"ר יחיא גראמא זלה"ה
 רבה של קפלה בתימן ורב מושב גאולי תימן - י"א
 ניסן תשמ"ט
 רבי חיים ב"ר שלום שאער זלה"ה
 מח"ס טעמי חיים - י"א ניסן תש"ט
 רבי יוסף ב"ר שלום שמן זלה"ה
 רב בעיר הרצליה - י"ב ניסן תשכ"א
 רבי שלום ב"ר שלום אבהר זלה"ה
 רב ק"ק תימן באשקלון - י"ב ניסן תשנ"ג
 רבי יוסף ב"ר משה שריאן (שריון) זלה"ה
 מרבני ביהכ"ס משכן אחים ת"א - י"ג ניסן תשל"ז

לע"נ מרן ראש הישיבה הגאון רבי יחיאל גרשון בן הגאון רבי צבי יהודה אדלשטיין זלה"ה. מרן הגאון הגדול רבי שמעון ב"ר דוד בערני זלה"ה. זקנו רבי דוד ב"ר חיים בריהו זצ"ל. י"ב ניסן תשל"ו. ודונו הרב משה ב"ר יוסף שרעבי זצ"ל - א' ניסן התשפ"ה. זקנתו אצילת המידות מרת שלמית מורחז זלה"ה ב"ר שלום ענאר זלה"ה - ט"ו אב התשפ"ג. ואחיה רבי שלום ב"ר שלום ענאר זצ"ל - כ"ב מרחשון תשע"ו. רבי זכריה ב"ר יחיא מורחז הלוי זצ"ל - י"א ניסן תשל"ו. ר' עזרא ב"ר יעקב שרעבי זצ"ל - ל' סיון התשפ"ג. רודי הרב אברהם ב"ר דוד בריהו זצ"ל, ר' ישראל ב"ר יהודה חגיבי זצ"ל, הב"ח נתפלי צבי יעיש זצ"ל בן יבלחט"א רבי יגיל. מרת בתיה שאלתיאל הלוי ב"ר ער שרעבי זצ"ל - ט' סיון תשפ"ג ומרת יחזית ב"ר יוסף שרעבי זלה"ה. ולזכות הרבנים הגאונים הרב אהרן ב"ר יוסף שליט"א. הרב יעקב ב"ר משה שליט"א הרב אלעזר ב"ר אהרן שליט"א. הרב יצחק בן אסתר שליט"א. מרת צביה ב"ר יוסף תחי, הנערה שרה בת שלומית תחי. לרפ"ש במורה בתוש"י. ולהצלת והצלת אחי"י. הנהניום בצרה ובשביה באה"ק ובשאר גלותיהם. והשם ירחם. עמו יתן. על יד נחמם. אכ"ר.

כתר של א"ש

כתר ההלכה | הגאון הרב נתנאל עומסי שליט"א - מרבני בית ההוראה פעולת צדיק לעילוי נשמת אביו רבי יחיא ב"ר יצחק עומסי זלה"ה - נלב"ע כ"ז אלול התש"פ

יישוב סתירת המשנ"ב בעניין חלוקת סעודה שלישית בשבת ערב פסח

א רבים התקשו בסתירת דברי המשנ"ב בענין חלוקת סעודה שלישית בער"פ שחל בשבת, כי מחד בסימן תמ"ד (סק"ח) כתב זיע"א באחרונים שכתבו, דטוב גם כן שיחלק סעודת שחרית של פת לשנים, דהא יש אומרים דיוצא בזה ידי סעודה שלישית וכן כתב בבאיור הגר"א דנכון לעשות כן, עכ"ל. ומאידך בסימן רצ"א (שעה"צ א' ו') כתב על מי שיש לו מזון שתי סעודות מצומצמות, שלא יחלק את סעודת שחרית לשנים אלא אם נמשכה הסעודה עד אחר חצות, מפני שזו חומרא דאית לידי קולא, כי לדעת מרן השו"ע הוא גורם לברכה שאינה צריכה במה שמפסיק אכילתו באמצע, מברך ברכת המזון ולאחר מכן נוטל ידיו ומברך שוב את כל הברכות. ואין בזה שום צורך שבת כי אין זה זמן סעודה שלישית, עכ"ל. ולפ"ז לכאורה, גם בער"פ אין לעשות כן מפני ברכה שאינה צריכה.

ויש מי שכתבו ליישב בדוחק (ואת חוקת הפסח עמ' מ"א וכן במכתב בסוף הספר), כי בער"פ ההכרח גדול יותר לחלק את הסעודה כיון שאין אפשרות לקיימה בפת לאחר חצות, ולכן לא נחשב ברכה שאינה צריכה, משא"כ זה שיש לו שתי סעודות ישנה אפשרות לקיים סעודה שלישית אם נמשכה סעודת שחרית כאמור. וידידי הגאון רבי אורן צדוק שליט"א תירץ תירוץ פשוט ונפלא, כי מה שכתב המשנ"ב הוא, שטוב גם כן לחלק סעודת שחרית לשנים, דהיינו שחלוקת הסעודה היא תוספת למה שמקיים סעודה שלישית בזמנה אחר המנחה. ועתה, אין חשש בכך לברכה שאינה צריכה לדעת מרן השו"ע, כיון שכבר יצא ידי חובת סעודה שלישית לפי ההלכה. ומה שמוסיף סעודה שלישית בפת ע"י חלוקת סעודת שחרית, הוא לדעת הסוברים כן. וא"כ סעודה זו היא לכבוד שבת ואין בה משום ברכה שאינה צריכה. אבל בסימן רצ"א שמקיים סעודה שלישית רק קודם זמן מנחה, שם חשב המשנ"ב לברכה שאינה צריכה כיון שאת מצות סעודה שלישית הוא לא מקיים לפי דעת מרן השו"ע ונמצא שכל אכילתו אינה לכבוד שבת ויש בה ברכה שאינה צריכה.

ודברים אלו מתאימים להכרעת מרן הגר"י רצאבי שליט"א בעניין זה שהעיקר הוא לקיים סעודה שלישית אחר זמן מנחה, ויותר טוב בנוסף לחלק את סעודת שחרית לשניים.

אבל תוך שנתו האם מותר בבגדים חדשים לכבוד החג

ב ידוע שהאבל ממעט בשמחה בתוך י"ב חודש על אביו ואמו ואינו משתתף בסעודה של שמחה (שו"ע יו"ד סי' שצ"א ס"ב). **אמנם**, בזמנים שהוא מצווה לשמוח כגון בפורים או בחגים, כתבו הפוסקים כי חגים אלו דוחים את האבל, ומותר הוא בכל ענייני השמחה של יום זה (שו"ת זקן אהרן סי' רי"ג והביאו מהרי"ץ בשו"ת פער"צ ח"ב סי' ע"ח, דברי סופרים פ' מא"י סי' צ). **ונשאלתי לפי**, האם מותר לאבל וכ"ש לאשה כשהיא באבל, ללבוש בגדים חדשים למצות שמחת החג. **ואמר לי מרן שליט"א**, כי כיון שמנהג אבותינו שהאבל על אביו ואמו לא לבש בגד חדש כל י"ב חודש (ענין שו"ת עול"י ח"ב סי' ר"ל), לכן אין ללבוש בגד חדש אף לכבוד החג, ואת שמחת החג יקיימו בדברים אחרים שיש בהם שמחה.

אכילת לחמניות מקמח מצה בסעודה שלישית דער"פ

ג כבר כתבנו בס"ד בשו"ת נתונים המה (סי' קמ"א) את הוראת מרן שליט"א שראוי להחמיר ולא לאכול מצה מטוגנת ומבושלת בער"פ, מפני דעת הפוסקים האוסרים (הגר"א בסי' תמ"ד או ד' בדעת הרמב"ם, שו"ת האלף לך שלמה סי' שכ"ב) וכן מפני שאין לנו מנהג להתיר. ודלא כמו שמשמע בשע"ה (סי' ח"פ סי' פ"ט סי' ד) שהדבר מותר לכתחילה, וכן אמר מרן בשיעורו השנה פרשת ויקהל ונדפס בחוברת שערי יצחק שהעיקר לאסור, אך לביבות או עוגה בחושה עם קמח מצה, מותר. **אלא** שנשלחה שאלה אל מרן שליט"א על לחמניות הנעשות מקמח מצה שדרך הכנתם היא ע"י נתינת הקמח במים רותחים בכלי ראשון שהוסר מהאש וכן עם מעט סוכר והרבה ביצים, האם גם הם בכלל החומרא שלא לאכול בערב פסח. **ומה שנראה לומר** כי נהג זה ברור שטעמם של אותם לחמניות הוא כטעם פת ולא עוגה, וא"כ אף לחמניות אלו הם בכלל טעם מצה (כי נראה פשוט שאין הכוונה דווקא טעם מצה הידועה לנו בלא מלח או הנכססת) וכל שיש בה טעם פת, אף אם הפת עם מלח או תבלין, הרי זה בכלל טעם מצה ובכלל מצה מבושלת שיש לאסור. **ולמעשה אמר לי מרן שליט"א** כי מסתבר שדין לחמניות אלו כדין המצה המבושלת, ואדרבה באלו יש להחמיר יותר, כיון שתוארה לאחר אפיה כתואר לחם וברכתה המוציא.

וכי תקריב קרבן מנחה מאפה תנור סלת חלות מצת כלולות בשמן ורקיקי מצות משחים בשמן (ב', ד')
א שתי דרשות חשובות להנהגת האדם למד מוהר"ר יעיש קורייני זלה"ה מפסוק זה, וזה לשונו בחיסורו 'מחמדי שמים', ואפשר לי הדל, מנחה מאפה תנור סלת סופי תיבות עם הכולל גימטריא תור"ה (תרי"א).

שחייב אדם לקבל עליו תורת אמת אפילו אם יפילו אותו לכבשן האש יקבל עליו לקדש שם שמים כמו אברהם אבינו שהפיל עצמו לכבשן (יעויין להחיד"א בחמת אנך מה שדרש כאן. והביאה רבינו במחמ"ש כאן). וצריך זה לכיון בכל עת ובפרט בעת שאומר ברוך אלוהינו שבראנו לכבודו. ובוזה מעלה עליו הכתוב, כאלו נקרב קרבן מנחה מאפה תנור קדם ה'.

ב וגם צריך שיהיה עניו, שכל מי שהוא עניו מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב כל הקרבנות כולם. שכן תמצא ר"ת סלת חלת מצות כלולות בשמן ורקיקי גימטריא קי"ח ועם שש תיבות אלו כפולות (אולי כוונתו שישנם שני תיבות בלשון רבים מצות כלולות, והם נמנות כשתי תיבות. אבש"ר), הם קכ"ו כמנין עניו, עכ"ל"ק.

ג ונראה בס"ד כי שני עניינים אלו כלולים זה בזה, כי המוסר נפשו למען שמו יתברך, מראה כי לית ליה מדילה מאומה, והכל מכוחו יתברך, ולכן מוסר את נשמתו לבעליה. וממילא אין לו גם במה להתגאות כי יודע הוא שהכל מכוחו יתברך. ויה"ר שנזכה לעבוד את השי"ת בכל כוחנו ומאודנו, ולזכור תמיד מאין באנו, ובוזה נוכל להתמסר יותר לעבודתו יתברך, בלב שלם ורוח נמוכה, אכ"ר. **שבת שלום**

מנחת ריקיין, מנחת מחבת, מנחת מרחשת. ונראה שייכות עניינים אלו, כי היות והעני מביא ממיעות יכולותיו, נחשב כאילו הביא את נפשו, וכמו שאמר ר' יצחק לעיל. ולכן דווקא קרבנותיו, הם כנגד חמש ההרגשות שבנפש.

כל אחד יקריב כהשגת ידו

ה] עוד אמרו שם במדרש הגדול, בוא וראה מדותיו של הקב"ה, שאין מתנהג עם בריותיו אלא במדת רחמים, שאמר לישראל כל אחד יקריב לפי כוחו, מה שספק בידו. בקר, יביא בקר. צאן, יביא צאן. עוף, יביא עוף. ואם אין ספק בידו, יביא ממה שהתקין לעצמו (פי' ממאכלו, מיני מאפה ומרחשת, אבשר), ודומה כאלו הקריב נפשו, לכך נאמר ונפש כי תקריב, ע"כ.

וכעין זה כתב הרמב"ם במורה (ח"ג פמ"ו), ומפני שרוב בני אדם לא היו יכולים להקריב בהמה, צוה להקריב קרבן גם כן ממין העוף, מן הנמצא בארץ ישראל יותר, ומן הנאה והקל למוצאו והם תורים ובני יונה. ומי שלא תמצא ידו די העוף, יקריב לחם עשוי באי זה מין שיהיה ממעשה הלחם המפורסם בזמנים ההם, אם מאפה תנור או מאפה מחבת, או מאפה מרחשת. ומי שיכבד עליו הלחם האפוי יקריב סולת, ע"כ.

מדוע מנחה היא הזולה ביותר לעני

ו] והנה תמה בעל ההפלאה בספרו פנים יפות כאן, דהן אמת שנאמר בקרבן עולה ויורד ואם לא תשיג ידו לשתי תורים וגו' והביא את קרבנו אשר חטא עשירית האיפה (לקמן ח', י"א), ומשמע דעשירית האיפה הוא שווה פחות משוי שתי תורים. מכל מקום היינו דוקא משום דכתיב לא ישים עליו שמן ולא יתן עליה לבונה, אבל בעולת נדבה דאינה אלא פרידה אחת והמנחה טעונה שמן ולבונה מסתמא היא שוה יותר מפרידה, וא"כ מדוע נחשבת המנחה כראויה יותר לעני.

ותירץ תלמידו החתם סופר בתורת משה כאן, דאף עני שאין לו עוף, מכל מקום קמח סולת ושמן, יש לו מלקט שכחה ופאה, והוא מקמץ ממאכלו ומקריבו, הרי מקריב את נפשו באמת, שמתענה וממעט חלבו ודמו יום אחד.

וְנָפֵשׁ כִּי תִקְרִיב קָרְבָן מִנְזוּחַ לַיהוָה סֹלֶת יִהְיֶה קָרְבָנוֹ וַיִּצְקֶה עֲלֶיהָ שֶׁמֶן וְנָתַן עֲלֶיהָ לִבְנֵה (ב' א')

מעלת קרבן עני

א] קרבן זה הוא קרבן עני, שאין ידו משגת. וכדאיתא במנחות (קד), אמר ר' יצחק מפני מה נשתנית מנחה שנאמר בה נפש, אמר הקב"ה, מי דרכו להביא מנחה, עני (פרש"י, עני דרכו להביא מנחה, שאים לו בהמות). מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו לפני, ע"כ.

ב] ובמדרש הגדול הביא מימרא זו בתוספת דברים, אמר רבי יצחק, בוא וראה כשהזכיר הקב"ה קרבן בהמה שהיא קרבן עשיר לא הזכיר נפש בעליה ולא שמם, אלא אדם כי יקריב. אבל כשהקריב קרבן מנחה שהיא קרבנו של עני, חיבבה ופרסמה, ואמר נפש כי תקריב, כאילו הקריב נפשו. תדע לך, שהרי לא היה לו אלא סלת חטים למחית ביתו, נטלה וטחנה ועשאה סלת והביאה קרבן, ונשאר בלא כלו, העלה עליו הכתוב כאלו נפשו הוא מקריב, לכך נאמר ונפש כי תקריב, ע"כ. ובלשון דומה כתב מוהר"ר שלום שבזי זלה"ה בחמדת ימים כאן, כי מרוב אהבתו שלקרבן, היה לו עשרון בידו ורצה להקריבו, ע"כ. וזה כדברי מדה"ג שאותו עשרון שהיה לו למחיתו, נתנה להשי"ת לקרבן. וביאור נוסף כתב שם מהרש"ש, דדוקא במנחת סולת נאמר נפש, כי הנפש היא הסולת שבאם, יעו"ש.

ביאור עניין ה' מיני מנחות

ג] ועל דרך זו אמר ר' יצחק (מנחות שם), מה נשתנית מנחה שנאמר בה חמשה מיני טיגון הללו (פרש"י, דכל מידי דאית בה שמן קרי טיגון. סלת, מחבת, ומרחשת, וחלות וריקיין דמנחת מאפה. וע"ש תוד"ה מאפה). משל למלך בשר ודם שעשה לו אוהבו סעודה, ויודע בו שהוא עני. אמר לו עשה לי מן חמשה מיני טיגון, כדי שאהנה ממך, ע"כ. דהיינו ריבוי מיני המנחות, הם כדי שיחוש העני בריבוי קרבנותיו על אף מיעוט יכולותיו.

ד] ובמדרש הגדול דרש את ענין ה' מיני מנחות בענין אחר, ונפש, מה הנפש הזאת יש בו חמש הרגשות, ראייה, שמיעה, טעם, ריח ומישוש. כך המנחה יש בה חמשה מינין, מנחת סלת, מנחת מצות,

מדרכי רבותינו מוהר"ר יהודה ב"ר שלמה צעדי זלה"ה

כתב בספר שמע שלמה למוהר"ר שלמה גיפאן זלה"ה (עודנו בכת"י, וקטעים ממנו הובאו בחמדה גנוזה ח"ה עמ' פ"ח), כבוד חי ה"ר יהודה אלצעטי (היינו אלצעדי) נ"ע בשעה שנתבקש (לישיבה של מעלה), בא הרמב"ם ז"ל וחכמים גדולים ללוות את נשמתו, והוא היה לבדו בעוזרי התפילה דגרסת התכאליל הקדמונים. ודע, דאחר שהספידו חי מהר"י נ"ע להרב הנז"ל, אז זכה שידעו חכמים בחכמתם, שנתעברה בו נשמת ה"ר יהודה אלצעטי נ"ע. ונעזר שבאותו היום כתב ההקדמה של עץ חיים, ואז כתב שני צנתרי דדהבא, של חול ושל יום טוב, ע"כ. ומזה יש מי ששיער את תאריך פטירת רבינו ליי"ג ניסן, שבה חתם מהר"י את הקדמתו (השניה) 'היום י"ג בניסן אשר עומד לנס ויהי לנס, שמורים לכל בני ישראל'. אמנם אין הכרח לכך. ויותר נראה שאת הקדמתו הראשונה כתב באותו היום המדובר, שהתעורר לעניין זה, והיא נכתבה לפני תחילת כתיבת הסידור ופירושו וכלשונו שם זלהתחיל ולסיים יזכני'. ולאחר שסיים לכתוב קבע לו הקדמה שניה כפי שנראה מלשונו שם שנכתבה לאחר כתיבת החיבור, וברוך היודע ועד.

ואכן מוהר"ר יהודה צעדי התחיל לכתוב סידור, ובהקדמתו (שקבע אותה מהר"י בפתח סידורו שלו, מה שמצא בכתיבת יד קודש מורינו מהר"י צעדי ז"ל) כתב, כי זה כמה ימים ושנים, היינו במרה חונים. שזה מחרפנו מאצלו, וחבירו יגדף למולו. על מנהגי הקדמונים, הטובים והנכונים, אשר על פי חכמי האמת מתוקנים. וסידורי אנשי כנסת הגדולה, אשר מפייהם אנו חיים סלה. ובעונותינו הרבים, לא נשאר לנו טעם מטעמיהם, אשר יסדו עליו מנהגותיהם, וכמעט קט השגנו גבולם, ונטינו משבילם. עד אשר זכותם המרובה שלחה לנו מעי"ר לעזור, ומנטות מדרכם לחזור. ותפקחנה עינינו, והנה באר מים חיים, והנה הם כפי האמת ואנחנו נקיים. ונתברר לנו כי אין לנו רשות לזוז מדרכם, ושאמת יהגה חכם. זיע"א.